

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KOST- OCH IDROTTSVETENSKAP

Inom givna ramar

- **Elevinflytande i Hem- och konsumentkunskap**

Anna Ståhl
Emmyly Bönfors

Rapportnummer:	VT13-21
Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program/kurs:	Lärarprogrammet/LHK410
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt /2013
Handledare:	Claes Bergman
Examinator:	Eva-Carin Lindgren

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KOST- OCH IDROTTSVETENSKAP

Rapportnummer:	VT13-21
Titel:	Inom givna ramar – Elevinflytande i Hem- och konsumentkunskap
Författare:	Anna Ståhl, Emmyly Bönfors
Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program/kurs:	Lärarprogrammet/LHK410
Nivå:	Avancerad nivå
Handledare:	Claes Bergman
Examinator:	Eva-Carin Lindgren
Antal sidor:	31
Termin/år:	Vt/2013
Nyckelord:	elevinflytande, hem- och konsumentkunskap, lärande

Sammanfattning

Elevinflytande har sedan länge skrivits med på olika sätt i den svenska skolans läroplaner. I dagens läroplan har det en given roll men ändå signalerar elever att de inte har så mycket att säga till om. Syftet med den här uppsatsen har därför varit att utforska elevernas inflytande i undervisningen i Hem- och konsumentkunskap gällande val av planering och organisering av arbetet vid matlagning. Vid sidan om elevinflytandets utveckling har även olika syn på elever och lärande förändrats. Därför behandlar även denna studie ämnet Hem- och konsumentkunskap i relation till olika lärandeteorier. För att besvara studiens frågeställningar har samtalsintervjuer genomförts med elever i årskurs nio. Gemensamt för de intervjuade eleverna är att de inte har särskilt stort inflytande och det inflytande de har är inom givna ramar. Eleverna har heller inte intresse för läroplanen och kan därför inte utöva det inflytande som läroplaner fastslår att de har rätt till. I intervjuerna framkommer det dock att eleverna har många tankar kring sin läromiljö och att de hade kunnat påverka i större utsträckning än vad de gör bara de hade fått möjlighet att göra det.

Innehåll

Förord	5
Arbetsfördelning	5
Inledning	6
Syfte	6
Avgränsningar	6
Begrepp	6
Bakgrund	7
Elevinflytandets progression	7
Hem- och konsumentkunskap	8
Tidigare forskning	8
Elevinflytande på riktigt	9
Modell för elevinflytande	10
Elevinflytande i Hem- och konsumentkunskap	11
Utvärdering av Hem- och konsumentkunskap	12
Syner på lärande	12
Metod	14
Förförståelse	14
Design	15
Urval	15
Instrument	15
Datainsamling	15
Dataanalys	16
Etiska överväganden	17
Resultat	17
Lärande	17
Planering	18
Genomförande	19
Redovisning	20
Utvärdering	21
Diskussion	22
Metoddiskussion	22
Resultatdiskussion	23
Slutsats	27
Referenser	29
BILAGA 1	30

Förord

När folk frågar vilka ämnen vi ska bli lärare i och vi svarar Hem- och konsumentkunskap är det många som skiner upp och berättar anekdoter från tiden då de själva gick i skolan. Likaså är det ett ämne som många elever verkar tycka om och se fram emot. Ofta står de utanför klassrumsdörren och väntar på att lektionen ska börja och nästan alltid frågar de “vad ska vi laga idag?”. I det här arbetet är det just matlagning och organisering av arbetet som intresserat oss. Men framförallt vilket inflytande eleverna har över detta.

Ett varmt tack vill vi rikta till de elever som ställt upp och svarat på frågor. Vi har många gånger under arbetet med denna uppsats pratat om hur kloka ni är och vi hoppas få möta fler som er i vår framtida yrkesroll som lärare.

Vi vill även tacka vår handledare Claes Bergman för stöd i processen och för att du låtit oss arbeta på egna villkor. Slutligen vill vi tacka vänner som tagit sig tid att korrekturläsa och ge respons på arbetet. Tack!

Arbetsfördelning

Arbetsuppgift	Procent utfört av Anna/Emmyly
Planering av studien	50/50
Litteratursökning	50/50
Datainsamling	50/50
Analys	50/50
Skrivande	50/50
Layout	50/50

Inledning

De senaste hundra åren har elevinflytande fått allt större betydelse i den svenska skolans läroplaner. I takt med att synen på lärande förändrats har också synen på eleven förändrats och elevinflytande, elevansvar och skolan som en demokratisk arena har blivit mer centralt. Trots detta är det många elever som inte upplever att de får vara med och påverka. I Statens offentliga utredning (SOU 1996:22) kommer det fram att eleverna känner att de har för lite inflytande och att de skulle vilja öka detta. Skolan kritiseras även för att undervisa *om* demokrati istället för *genom* demokrati trots att läroplanen Lgr 11 (Skolverket, 2011) förespråkar motsatsen. I Lgr 11 står det att eleverna ska vara med och planera och utvärdera undervisningen genom att ha inflytande kring ämnen, teman och arbetsformer. Dessutom ska inflytandet öka ju äldre eleverna blir. I denna undersökning vill vi studera elevernas inflytande i grundskoleämnet Hem- och konsumentkunskap.

Syfte

Syftet med studien är att utforska elevernas inflytande i undervisningen i Hem- och konsumentkunskap gällande val av planering och organisering av arbetet vid matlagning.

Frågeställningar:

- Hur deltar eleverna vid planering och utformandet av arbetet vid matlagning?
- Kan man koppla någon lärandeteori till elevernas inflytande i undervisningen?

Avgränsningar

Mot bakgrund av studiens syfte samt för att begränsa omfattningen av arbetet, användes enbart elever som informanter för undersökningen. För att få en bredare bild av elevernas inflytande hade även lärarna kunnat intervjuas men detta hade krävt mer tid. I vissa fall speglas dock lärarnas perspektiv i tidigare forskning, men då för att belysa elevernas syn på inflytande samt för att lyfta fram forskning om just Hem- och konsumentkunskap. Vidare är läroplanen och kursplanen i Hem- och konsumentkunskap för omfattande för att behandlas i sin helhet. Därför har enbart det centrala innehållet i kursplanens *mat, måltider och hälsa* samt de stycken i läroplanen som berör demokrati och elevinflytande legat till grund för undersökningen.

Begrepp

Att ha *inflytande* innebär att man har maktresurser att kunna inverka på något eller någons utveckling eller framgång, makt och maktställning (Svenska akademien, 2010). I den här undersökningen används ordet elevinflytande utifrån betydelsen att eleverna har möjlighet att påverka sin utbildning och sitt lärande. SOU 1996:22 menar att elevinflytande är en mänsklig rättighet, en demokratisk självklarhet och en förutsättning för lärande.

Bakgrund

Elevinflytande är ett begrepp som vuxit fram i olika läroplaner genom åren. I följande stycke ges en översikt över hur elevinflytande förändrats och utvecklats samt en introduktion till ämnet Hem- och konsumentkunskap.

Elevinflytandets progression

Ända sedan 1900-talets början har det varit ett mål för olika skolreformer att öka elevernas inflytande i undervisningen (Selberg, 2001). 1914 kom folkundervisningskommitténs betänkande där det framkom att skolan inte bara skulle förmedla kunskaper utan även "hos lärjungen grundlägga vanan att vara verksam som samhällsmedborgare" (Folkundervisningskommitténs betänkande IV, 1914, s. 60). Detta betänkande utgjorde även underlag för 1919 års läroplan (Selberg, 2001). Sedan dess har skrivningar angående elevinflytande skrivits fram alltmer i takt med olika kunskapssyners utveckling. 1911 gav Ellen Key ut boken *Barnets århundrade* vars vision om en förändrad syn på barnet och dess rättigheter i samhället skulle komma att influera många reformpedagoger under 1900-talet. En av dem var Maria Montessori vars pedagogik introducerades i Sverige omkring 1920 (Selberg, 2001).

Läroplanen från 1919 gällde ända fram till 1955 men 1940 tillsattes en skolutredning som pekade på vikten av elevers självstyre och det var även på 40-talet som idéerna väcktes om en nioårig grundskola. På 50-talet infördes sedan enhetsskolan där tankar om *individens självförverkligande* och *de individuella skillnaderna* betonades (Selberg, 2001). Detta innebar att skolan inte längre delades in i folkskola och läroverk utan istället undervisades elever med olika social bakgrund i samma klasser. De följande åren påbörjades arbetet med att införa en grundskola och i läroplanen Lgr 69 framfördes kraven på ökat elevinflytande, men det var inte förrän 1979 som eleverna uttryckligen fick stadgad rätt till inflytande i form av bland annat klassråd och planering. På 1980-talet kom krav om att eleverna skulle ha ytterligare inflytande och i Lgr 80 stod det att "kravet på elevaktiva arbetssätt utesluter en ensidig katederundervisning, dvs. en undervisning som enbart består av att läraren redogör för ett stoff, som sedan eleverna memorerar med hjälp av anteckningar och lärobok varefter de förhörs muntligt och skriftligt" (Skolöverstyrelsen, 1980, s. 49). I läroplanen för grundskolan, Lpo 94, skrivs en gemensam värdegrund fram där elevernas perspektiv får stort inflytande; eleverna ska bli aktiva samhällsmedborgare genom att skolan ska praktisera demokratiska arbetsformer. Eleverna ska ta eget personligt ansvar och därmed bli involverade i planering och utvärdering av den vardagliga undervisningen (Utbildningsdepartementet, (1998). Cullbrand (2003) stärker kursplanens perspektiv på elevinflytande och menar att eleverna ska ses som kunskapande individer som är kunniga och kan ta ansvar för sina val och handlingar. Hon menar att det är lärarens roll att reflektera över undervisningen så att den utvecklar elevernas eget tänkande.

Dagens läroplan, Lgr 11 (Skolverket, 2011), betonar att skolan ska vila på en demokratisk grund och att eleverna ska ges inflytande över utbildningen vad gäller innehåll och arbetsformer. Eleverna ska vara med och planera och utvärdera undervisningen genom att ha

inflytande i frågor som rör dem och ett av skolans mål är att eleverna ska utöva inflytande över utbildningen och skolans inre arbete. Dessutom är det lärarens roll att utgå från att eleverna kan och vill ta ansvar för sitt arbete i skolan.

Hem- och konsumentkunskap

Grundskoleämnet Hem- och konsumentkunskap finns till för att kunna tillgodose de kunskapsbehov som idag krävs för att besvara och lösa vardagliga frågor och problem om måltider, hälsa, ekonomi och boende samt den sociala aspekten i dessa delar. Ämnet har funnits genom många decennier och betecknats på olika vis, senast som enbart *Hemkunskap*, och samhällliga intressen såsom sociala faktorer, utbildningsfilosofier, politik och vetenskap är de som har styrt ämnets innehåll genom tiderna (Cullbrand, 2003). Varje ämne har en kursplan och en timplan som är inräknad i den obligatoriska skolgången. Hem- och konsumentkunskap är det ämne med minst antal undervisningstimmar, minimum 118 timmar.

Ämnets syfte

Med större fokus på ekonomi och konsumentfrågor är ämnet idag förankrat till ett samhälle där människor måste utveckla en medvetenhet om de konsekvenser som deras val för med sig när det gäller hälsa, ekonomi och miljö, både ur ett individuellt och ett globalt perspektiv. Syftet är att eleverna ska utveckla sina kunskaper om mat och måltider, arbete, konsumtion och ekonomi i hemmet samt om kulturella skillnader och traditioner. Detta ska ske genom tankeverksamhet, sinnesupplevelser och praktiskt handlande samt genom diskussioner och reflektioner (Skolverket, 2011).

Centralt innehåll

Ämnets innehåll och kunskapskrav är uppdelat åldersmässigt i årskurs 1-6 och årskurs 7-9 med en progression i undervisningen mot de högre åldrarna. Kategorierna *mat, måltider och hälsa, konsumtion och ekonomi* samt *miljö och livsstil* är ämnets byggstenar och med dessa ska eleverna bland annat lära sig läsa och jämföra recept, planera måltider, genomföra och utvärdera matlagning, hygien och rengöring samt förstå måltiders betydelser ur olika perspektiv. Eleverna ska också lära sig hantera budgetar, förstå ekonomins värde i ett hushåll, en del konsumentregler och -lagar samt kunna jämföra produkter utifrån olika aspekter. Detta i samband med att förstå livsmedel och andra produkters tillverkningsprocess och påverkan på miljö och hälsa, samt att se saker ur ett jämställdhetsperspektiv och med kulturella förankringar.

Tidigare forskning

Flera nutida forskare har intresserat sig för elevinflytande av olika slag. I den här undersökningen lyfts tre forskningsresultat fram. Den första är Statens offentliga utredning (1996) som är ett betänkande för att öppna dialog med människor verksamma i och omkring skolan. Den andra är Selberg (2001) som utifrån sin forskning om elevinflytande skrivit en sammanfattande bok i ämnet och den tredje är Cullbrands (2003) undersökning som fokuserar

på lärarnas syn på sin undervisning i Hem- och konsumentkunskap. Viktigt att betona är dock att dessa undersökningar relaterar till tidigare läroplaner medan den här undersökningen relaterar till nuvarande läroplan Lgr 11 (Skolverket, 2011).

Elevinflytande på riktigt

Statens offentliga utredning, *Elevinflytande på riktigt - om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar* (SOU 1996:22), handlar om inflytande i skolvardagens verklighet med utgångspunkt i hur elever i olika studier upplever sitt inflytande. Den innehåller inga förslag till förändring i arbetet med elevinflytande, men vill väcka tankar om ämnet och få läsaren att känna igen sig för vidare tankearbete kring lärares handling och elevers inflytande. SOU 1996:22 refererar till nationella utvärderingen 1992 där det framkom att nära hälften av eleverna på högstadiet inte fick vara med och planera undervisningen. En knapp tredjedel hade inflytande vid enstaka tillfällen, men att det då gällde val av till exempel litteratur.

På frågan om varför elevinflytande ska finnas har SOU 1996:22 tre perspektiv:

- Elever ska ha inflytande därför att det är en mänsklig rättighet.
- Elever ska ha inflytande därför att det ingår i skolans uppgifter att fostra demokratiska medborgare.
- Elever ska ha inflytande därför att delaktighet är en förutsättning för lärande (s. 21).

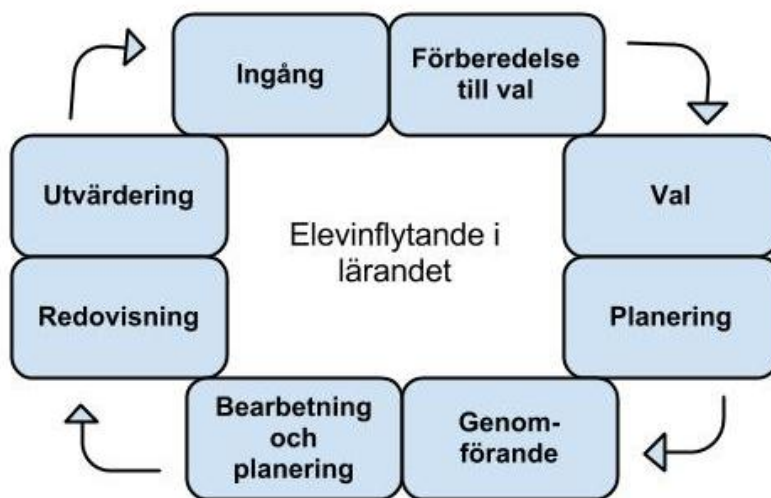
Skolan är en stor del av livet för barn och ungdomar och de ska inte bara förberedas för livet utanför skolan och efter skoltiden, utan kunna känna att de lär sig för livet här och nu. Elevinflytande som en mänsklig rättighet innebär att eleverna får vara delaktiga, bli sedda och respekterade. Eleverna ska känna stöd av de rättigheter som finns i samhället och med det ska skolan upprätta former som fungerar för inflytanderika undervisningssätt. Utifrån det synsätt som samhället har på barn och ungdomar ska skolan se på elevernas rättigheter. Barn ska inte särbehandlas på grund av att de är barn, de har lika mycket mänskliga rättigheter som vuxna och detta ska också få effekter i skolorna, till exempel genom större inflytande och ansvar hos eleverna.

När det gäller det demokratiska synsättet av elevinflytande enligt SOU 1996:22 menas att eleverna ska få chans att utvecklas i fråga om förhållningssätt, social förståelse samt empati och tolerans. För att kunna utveckla dessa förmågor krävs samverkan ihop med andra elever. Samarbeten där eleverna kan känna sig involverade, hörda och uppskattade. För att eleverna ska få dessa demokratiska utvecklingsmöjligheter krävs att skolan ger eleverna erfarenheter utifrån konkreta situationer. Eleverna måste få utrymme för att lära sig att ta eget ansvar, samarbeta och utvärdera sitt arbete. Framförallt är interaktion elever emellan viktig för praktisk demokrati. I grupp lär sig elever att ta hänsyn till varandra och agera tillsammans. Enligt SOU 1996:22 är det lätt att lärare ser det individuella arbetet som mer *äkta*, att grupparbete påverkar eleverna negativt, som att de intar roller som är *osanna* och därmed inte är *sig själva*. Man borde istället se grupparbete som ett sätt att se olika *sanningar* komma till uttryck.

Det tredje perspektivet som uttrycks i elevinflytandets varande i SOU 1996:22 är att eleverna ska ha rätt till sitt eget lärande. Elevernas tidigare erfarenheter och kunskaper bör implementeras i det de arbetar med i skolan för att ge ett mer autentiskt och givande lärande. Delaktighet är därför av stor betydelse för elevernas lärandeprocess. Det som eleven registrerar och begriper bör utmanas av lärare och klasskamrater för att eleven ska kunna uppfatta och förstå sådant som finns utanför den begränsade kunskapsbasen, den, för eleven, nya kunskapen. Också metakognition är en viktig del i elevernas lärande eftersom eleverna bör få undervisning i att tillämpa ett språk för att kunna utvärdera och utveckla sitt lärande, ett redskap för att förstå kunskaper från en lärandesituation till en annan. "Om elever inte har ett språk för detta blir deras inflytande begränsat." (s 24) Eleverna måste alltså kunna reflektera över och argumentera för olika inlärningsstrategier för att kunna påverka sitt eget lärande.

Modell för elevinflytande

Genom att sätta elevernas lärande i centrum kan styrdokumentens förväntningar och krav kring elevinflytande uppfyllas. Selberg (2001) har utvecklat en modell som förklarar hur lärandeprocessen fungerar när eleverna själva har inflytande över sin utbildning. Genom åtta steg i lärandeprocessen kan lärare och elever tillsammans forma undervisningen på ett sätt som ger eleverna större ansvar och mer kunskap. Elevernas delaktighet ska finnas med i alla åtta steg vilket formar en närmare relation mellan elev, lärare och kunskapsområde.

Figur 1. Tolkning av Selbergs modell, lärandeprocessen med elevinflytande, Selberg (2001).

När eleverna är med i alla delar av undervisningen och inte bara i till exempel genomförande och redovisning kan deras kompetenser utvecklas och kunskaper förbättras. Selbergs (2001) modell kräver dock omstruktureringar i den traditionella skolorganisationen gällande bland annat tidsplaner och ämnesindelningar. För ett fullständigt elevinflytande där eleverna bestämmer vad de vill lära sig, hur de vill nå den kunskap de söker och på vilket sätt de vill redovisa sitt kunnande krävs nya organisationsformer med rörliga lektioner och lärarlag som samarbetar över ämnesområdena.

De empiriska undersökningar och jämförelser som Selberg (2001) gjort med skolklasser med

olika nivåer av inflytande visar tydliga skillnader. Selberg menar att dialoger och diskussioner stärks på skolor med elevinflytelserikt arbete och att allt som äger rum övergår till nytt lärande. Ju högre grad av erfarenhet av elevinflytande desto närmare relation mellan lärare och elev och desto större ansvar kan eleverna ta över sitt eget lärande. De mål som läroplanen ska leda till uppfylls lättare när eleverna har inflytande och kan påverka. Selberg upptäckte i sina undersökningar att elever som är med och styr undervisningen med utgångspunkt i kursplanerna tillsammans med lärare har en annorlunda inställning till arbetsfördelning och arbetsteman än elever som står utanför undervisningsplaneringen. Elever med lite inflytande i undervisningen har svårt att engagera sig, fokusera, samarbeta och dra egna slutsatser när de får fria händer i sitt lärande. De medbestämmande eleverna använder kursplanerna som riktlinjer för sitt arbete och ser dessa mer som ett stöd i sitt lärande än som ett krav som måste förverkligas. För att komma till denna punkt i sitt medvetna lärande behövs övning där eleverna får samarbeta, fråga mycket, planera sina egna arbeten, göra och tänka själva, diskutera, samtala och komma med egna initiativ eller uppfinningar, menar Selberg (2001).

Elevinflytande i Hem- och konsumentkunskap

Cullbrand (1998) har i sin undersökning *Att sträva mot mål, strategier för undervisning i hemkunskap* belyst hur lärare tänker om sin undervisning för att eleverna ska nå utbildningsmålen enligt Lpo94. Genom intervjuer analyseras lärarnas handlande och olika strategier för att nå målen med undervisningen. Cullbrand delar in lärarnas strategier i två former, dels en egocentrisk riktning där lärandet går ut på att lösa uppgifter snabbt och effektivt, och dels en ecocentrisk riktning där fokus ligger på ett långsiktigt lärande med helheten i centrum. Utifrån dessa olika riktningar använder lärarna elevernas kunskaper samt sociala och kulturella erfarenheter för vidare planering av undervisningen. Förhållandet mellan lektionernas verkliga uttryck och styrdokumentens riktlinjer beskrivs utifrån begreppen *livsvärld* och *systemvärld*, där det förstnämnda förklarar eleverna och lärarnas verklighet i klassrummet och det sistnämnda uttalar skolans strukturella system såsom styrdokument och verksamhetsplaner.

Cullbrands (1998) resultat framförs med fokus på lärarnas beskrivningar av sina lektionsupplägg. Deras *vad*-tänk och *hur*-tänk i lektionsuppläggen analyseras utifrån betydelsen av vilken påverkan de har på undervisningen. Lärarnas tänk innehåller både delar och helheter men pendlar mellan dessa, och deras metoder för undervisningen innehåller växelvis mål för den enstaka lektionen eller för långsiktigare mål. Cullbrand menar att handlande genom kommunikation ger djupare förståelse och att det mellan människor uppstår en gemensam process när det sker, en process som kan leda till samstämmighet. Vidare menar hon att språket är det mest betydande i det kommunikativa handlandet och att det som uttrycks kan relatera till livsvärlden där det sociala finns med relationer, samspel, uppfattningar och sinnesstämningar.

Utvärdering av Hem- och konsumentkunskap

NU-03 är den granskning av Hem- och konsumentkunskap som utfördes senast. Utvärderingen utgår från kursplanen i Lpo94 och genomfördes genom ett stort antal intervjuer och enkäter under våren 2003.

Resultatet av NU-03 visar att datorer inte är ett vanligt förekommande inslag i undervisningen, men att de när de används fungerar som redskap för informationssökning i första hand. Eleverna tycker att ämnet är intressant och att de har användning av ämnets innehåll i framtiden, dock inte för fortsatta studier utan för privat bruk i hemmet. Eleverna och deras föräldrar tycker att ämnets grundtanke om att utveckla kunskaper för livet hemma och värderingar om människa, miljö och samhälle stämmer bra överens med det eleverna verkligen lär sig.

Knappt tre fjärdedelar av de tillfrågade eleverna i NU-03 tycker att lärarna är bra på att förklara och koppla ämnets innehåll till livet utanför skolan. Dock är det bara ungefär hälften av eleverna som instämmer i att lärarna är bra på att engagera och frambringa intresse för ämnet hos eleverna.

När det gäller olika arbetssätt visar NU-03 att grupparbeten och tillfällen där eleverna lyssnar och läraren pratar är de vanligast förekommande arbetsformerna i ämnet. Större projektarbeten och enskilda arbetsuppgifter är mindre förekommande. Eleverna och lärarnas uppfattningar om arbetsformerna skiljer sig då eleverna uttrycker att de tolkar anvisningar som passiva mottaganden, medan lärarna menar att de för en aktiv dialog med eleverna vid instruerandet av uppgifter. Forskarna för undersökningen menar att just arbetssättet med grupparbete efter passiv instruktion kan hindra elevernas inflytande i lärprocessen.

Vidare i undersökningen (NU-03) framkommer att hälften av de tillfrågade lärarna utgår från elevernas erfarenheter och kunskaper när de inför nya arbetsområden, något som hälften av elevsvaren också antyder. Dock får eleverna bara vara med och planera undervisningen i hälften av fallen enligt lärarna och eleverna håller med till nästan lika stor del. En tredjedel av eleverna svarar att de har en hel del inflytande i lektionernas innehåll, men betydligt färre anser att de får välja arbetsområde eller tema själva. De får ändå fritt lägga upp sitt arbete inom de områden eller teman som läraren bestämt och tycker att läraren tar deras tankar och åsikter om uppgifterna på allvar.

Synen på lärande

När man skriver om olika lärandeteorier kan det ibland verka som att de står i motsats till varandra. Men synen på lärande förändras givetvis inom den diskurs där den verkar och många lärandeteorier har växt fram parallellt eller i samspel med varandra (Dysthe, 2003). Nedan beskrivs några lärandeteorier som varit, och fortfarande är, dominanta under det

senaste århundradet. Vissa av dem är mer aktuella än andra även om man nog kan se inslag av samtliga i olika undervisningssammanhang.

Precis som graden av elevinflytande ändrats över tid har även olika lärandeteorier influerat skolan genom åren. Före 1970 var det främst behaviorismen som låg till grund för lärandet där man såg människan som ett oskrivet blad, nästan som en maskin, där vissa reflexer var medfödda och allt annat inlärt (Imsen, 2009). Detta synsätt präglade även undervisningen och har på senare tid kommit att kallas katederundervisning som innebär att läraren besitter kunskap som eleverna ska lära sig och att lärarens svar oftast är det rätta. Genom stimuli kunde man få eleven att ge respons, lite förenklat kan man säga att det man stoppade in fick man också ut. Behaviorismen har sedan utvecklats till en inläringsteori med fokus på enkel inläring och systematisk begreppsinläring (Imsen, 2009). Så småningom började psykologer intressera sig för hur människor tänker och under 70- och 80-talet fick den kognitiva psykologin mer gehör. Kognitivisterna intresserade sig för varför människan reagerar på stimuli och respons snarare än att hon gör det och såg människan som en aktiv varelse. Man menade att människan söker mening med det hon gör (Imsen, 2009).

På senare tid, under 1990- och 2000-talet, har framförallt konstruktivistiska och sociokulturella lärandeteorier varit aktuella även om dessa teorier funnits sedan länge. Dessa teorier handlar om att kunskap är någonting som konstrueras i människors huvud och att vi konstruerar kunskap utifrån erfarenheter (Imsen, 2009). John Dewey (1859-1952) var en av de första pedagogerna som menade att man lär sig genom att göra saker. Mest känd är han för uttrycket *Learning by doing* som handlar om att det är när man gör saker och sedan ser resultatet som man lär sig något (Imsen, 2009). Deweys kunskapssyn har ofta fungerat som en mer pragmatisk metod för de som inte velat använda sig av traditionell katederundervisning (Dysthe, 2003).

En annan syn på lärande är den kognitiva inom vilken utvecklingspsykologen Jean Piaget (1896-1980) varit en framträdande företrädare. Piaget menade att allt vi lär oss tolkas genom det vi redan kan och att människan väljer och anpassar kunskap till sitt eget system för lärande (Imsen, 2009). Piaget har även blivit känd som en ideolog som lyfte barnets perspektiv. Han framhöll barn som kompetenta, subjektiva människor med egna erfarenheter och perspektiv som var viktiga att ta hänsyn till. Att se saker ur barnets perspektiv i olika sammanhang har sedan följt med på olika områden såsom exempelvis i skolan eller i stadsplanering (Säljö, 2003). Ett begrepp som utvecklats inom kognitivismen och som används än idag är *metakognition* som handlar om "förmågan att reflektera över sitt eget tänkande, sin förståelse och sitt lärande och bli medveten om hur man lär sig bäst" (Dysthe, 2003, s. 37). Många menar att detta främjar lärande och att man kan använda det i undervisningen genom att exempelvis skriva reflektioner.

Dewey och Piagets perspektiv på lärande har så småningom följts upp av andra som intresserat sig för antropologi, pedagogik och sociologi och bidragit till vad som idag kallas det sociokulturella lärandet (Dysthe, 2003). Det är ingen egen inläringsteori utan snarare en inriktning inom psykologisk och pedagogisk forskning och handlar om inläring i en social

kontext. Dysthe (2003) skriver att “*kunskap konstrueras genom samarbete i en kontext och inte primärt genom individuella processer*” (s. 41, författarens kursivering). Det väsentliga inom sociokulturell inlärningsteori är att delta i en social praktik vilket är en av det sociokulturella lärandets centrala förutsättningar. En annan central aspekt är att lärande är *situerat*, det vill säga att kunskap är beroende av den kultur som den befinner sig i, till skillnad från behaviourismen som ser kunskap som något objektivt som finns utom individen. Vidare menar man att lärande är *distribuerat*, vilket betyder att människor bidrar med kunskap utifrån olika erfarenheter och att alla kan bidra till en helhetsförståelse. Man menar också att lärande *medieras*, att språk och kommunikativa redskap är viktiga för lärandet och att lärande sker i en *praxisgemenskap*. Med praxisgemenskap menas att lärande först sker i periferin men sedan blir mer komplext och att fokus flyttas från individen till en lärogemenskap (Dysthe, 2003).

Metod

I detta kapitel motiveras val av metod för undersökningen, hur intervjuerna genomfördes och hur resultatet togs om hand. Vidare följer en reflektion kring etiska överväganden. Övriga reflektioner om metodval och undersökningens reliabilitet och överförbarhet behandlas under rubriken diskussion.

Förförståelse

Bryman (2011) menar att den man är som person påverkar hur man genomför en undersökning. Vad gäller vår förförståelse i detta arbete kan nämnas att vi själva läser till lärare i Hem- och konsumentkunskap. I egenskap av lärarstudenter har vi kunskap om både den tidigare läroplanen Lpo 94 och den nuvarande Lgr 11. Vi har själva gått i skolan under tiden då Lpo 94 var gällande och då flera av de forskningsundersökningar vi presenterat genomfördes. Vad vi minns från den tiden är att undervisningen huvudsakligen styrdes av läraren, mycket fokus låg på att laga mat och den planering vi själva fick stå för genomfördes inom givna ramar satta av läraren.

Under studietiden har vi varit ute i olika skolor och arbetat med olika årskurser i Hem- och konsumentkunskap och andra ämnen. Där har vi märkt att lärare i olika ämnen sällan samarbetar med varandra och undervisningen fortfarande styrs av lärarna. Vad gäller inköp av varor sköts detta också av läraren och i vissa fall genom skolbespisningen.

Den elevsyn vi har är att vi tror att eleverna själva är nyckelpersonerna i allt lärande. Genom att lära känna sig själva och varandra kan de bidra till ett lustfyllt lärande. Vi tror också att eleverna kan mer än vad de får visa men att de inte alltid har rätt verktyg för att göra det.

Det är troligt att vi hade haft en annan bild både av ämnet Hem- och konsumentkunskap och skolans verksamhet i stort om vi inte hade varit lärarstudenter eller nyligen gått i skolan själva. Det märks inte minst när man talar med människor som arbetar med andra yrken. Vår

elevsyn kan säkert ha påverkat sättet vi ställt frågor på eller att vi varit intresserade av att prata just med elever. Även om det inte har varit vår intention att påverka arbetet i någon riktning kan vi heller inte utesluta att så kan ha varit fallet.

Design

Syftet har varit att utforska elevernas inflytande i undervisningen i Hem- och konsumentkunskap gällande val av planering och organisering av arbetet vid matlagning. För att få svar på frågeställningar kopplade till syftet kontaktades en högstadieskola (se mer under urval) och där genomfördes en samtalsintervjuundersökning med elever i årskurs nio. Detta är en typ av kvalitativ undersökning som används för att få en djupare inblick i informanternas livsvärld. Esaiasson (2007) menar att en kvalitativ studie är en bra metod då man vill undersöka människors uppfattningar på ett område för att sedan kunna utveckla begrepp och definiera kategorier. I en kvalitativ studie ligger fokus således mer på ord än siffror. Sammanställningen av elevernas svar användes sedan för att urskilja mönster och koppla dessa till tidigare forskning och olika lärandeteorier.

Urval

Då syftet berör elevers inflytande utgjorde elever den aktuella populationen att använda som informanter. Eleverna ska ha nått kursmålen för Hem- och konsumentkunskap senast i slutet av årskurs nio (Skolverket, 2011), varför urvalet fokuserades till denna årskurs.

Eftersom uppsatsens syfte inte är att jämföra olika utfall mellan skolor var det inte av vikt att ta fram några särskilda kriterier för val av skola. En av de första skolorna som kontaktades var intresserad av att vara med i undersökningen och således användes denna skola. Klasserna där var indelade i två grupper under undervisningen i Hem- och konsumentkunskap och undervisades av varsin lärare men med samma uppgift och liknande undervisningsmetoder. Dessa två grupper var i sin tur indelade i fyra mindre grupper vardera då lektionens uppgift var utformad för detta. Sammantaget besöktes två av de större elevgrupper som resulterade i totalt åtta gruppintervjuer om cirka 15 minuter vardera.

Instrument

Intervjuerna spelades in med hjälp av inspelningsprogram på mobiltelefon och allt material transkriberades sedan till skriven text. Det transkriberade materialet användes sedan för bearbetning av resultatet, alltså som underlag för kategorisering av svaren och för analysen i diskussionen samt som underlag för citering i några fall.

Datainsamling

För att samla in data till uppsatsen intervjuades två klasser där eleverna arbetade gruppvis med en uppgift om matkultur i Hem- och konsumentkunskap. Under lektionernas gång intervjuades dessa elevgrupper om olika frågor med utgångspunkt från ett frågemanus (se bilaga 1) om elevinflytande i Hem- och konsumentkunskap. Denna metod kallas vanligen för en informantundersökning där svarspersonerna används som "sanningssägare" (Esaiasson,

2007) som bidrar med information om hur de upplever att något företer sig. Dessa intervjuer skildrar elevernas syn på inflytande i ämnet både vad det gäller undervisningen i allmänhet men även inflytandet över den specifika uppgiften. Beroende på hur eleverna svarade fanns det möjlighet att utveckla frågorna och ställa följdfrågor vilket fick samtalen att bli mer autentiska.

Dataanalys

För att analysera materialet har vi utgått från analysmetoden *grounded theory* (Bryman, 2011) som innebär att insamling av data och analys av materialet sker i växelverkan med varandra. Det inspelade materialet som samlades in under intervjuerna transkriberades till skriven text där varje elev fick ett fingerat namn. Materialet kodades sedan och delades upp i olika kategorier men eftersom frågorna som ställdes till eleverna utgick från olika teman blev det också till stor del dessa teman som framkom som kategorier. Utifrån dessa kategorier kunde mönster urskiljas, liksom kontextuella kopplingar till vårt syfte och tidigare forskning. Se tabell 1 för exempel på kodningen.

Tabell 1. Exempel på hur transkriberingarna kodades och kategoriserades.

Dialog:	Kategori:
Lärarstudent: - Hur tycker ni att ni lär er bäst i hem- och konsumentkunskap? Sam: - Genom å göra saker. Dani: - Ja, att försöka själva.	Lärande
Lärarstudent: - Den här uppgiften som ni håller på med nu, hur kom ni fram att ni skulle arbeta med matkultur? Kay: - Men det sa läraren att vi skulle göra.	Planering
Sasha: - Jag tänker, jag tycker det här är jättebra liksom och roligt att man själva kan ta hand om lektionen men det skulle nog också varit ganska kul ifall man själv i gruppen gjorde maten och sedan de andra grupperna gjorde den, aa deras mat då, och så hade man någon slags bufféaktig. Så att alla fick smaka lite av allt. Samtidigt.	Genomförande
Lärarstudent: - Hur brukar ni göra när ni redovisar annars? Ni har väl gjort det nångång? Ellis: - Nej. Toni: - Alltså vi redovisar inte, utan vi lagar mat och så går hon [läraren, <i>egen anm.</i>] runt och kollar alla så, och så äter vi tillsammans. Jo, vi har skriftligt på Fronter [skolans lärplattform online, <i>egen anm.</i>] varje vecka.	Redovisning
Lärarstudent: - Efter inlämningen av reflektionen, pratar ni vidare om vad man kunder gjort bättre, själva uppgiften? Mika: - Ja det har vi gjort. Typ slutsats. Charlie: - Man får en grej efteråt, brukar vi få. Utvärdera uppgiften typ.	Utvärdering

Etiska överväganden

Som vid all forskning är det viktigt med de etiska övervägandena. Bryman (2011) skriver om de grundläggande principerna för svensk forskning, vilka handlar om att respondenterna ska vara informerade om syftet med undersökningen, kunna bestämma själva över sin medverkan, att deras personuppgifter inte lämnas till obehöriga samt att de insamlade uppgifterna enbart kommer användas för forskningsändamål.

Då de intervjuade eleverna är över femton år och införstådda med vad det innebär att bli intervjuade krävdes inget samtycke från vårdnadshavare, vilket förenklade arbetet. Eleverna blev dock informerade om att alla svar var anonyma, att de spelades in för transkription och att det var frivilligt att delta. De blev även informerade om att svaren endast skulle komma att användas för uppsatsen räkning.

Resultat

Svaren från elevintervjuerna transkriberades och kodades utifrån olika kategorier som frågorna ställdes i. Under varje rubrik i nedanstående avsnitt kopplas kategorierna till kursplanen för Hem- och konsumentkunskap, samt belyses med en del citat från intervjuerna.

Lärande

“I en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar ska eleverna ges möjlighet att utveckla ett kunnande som rör mat och måltider.” (Skolverket, 2011, s. 42). Frågorna som ställs utifrån denna kategori fokuserar på hur eleverna vanligtvis arbetar under lektionerna och deras tankar kring sitt eget lärande.

Eleverna arbetar mestadels gruppvis under lektionerna i Hem- och konsumentkunskap, oftast i grupper om fyra där två elever planerar vad för mat som ska lagas under nästa lektion utifrån ett givet tema och två som lagar mat från föregående veckas planering. Detta för att köken inte rymmer fler än två elever vardera. Eleverna byter därför arbetsuppgifter varannan vecka. På frågan om hur eleverna lär sig bäst är svaren ganska samstämmiga. De flesta svarar att de lär sig genom att göra saker själva och syftar då till största del på matlagningen, men även på att undersöka teman på egen hand genom att söka fakta och skriva. I Hem- och konsumentkunskap är mat, måltider och hälsa en del i det centrala innehållet (Skolverket, 2011). I ämnet finns en tradition av att laga mat ofta, vilket eleverna verkar uppskatta.

Lärarstudent: - Hur tycker ni att ni lär er bäst i hem- och konsumentkunskap?

Sam: - Genom att göra saker.

Dani: - Ja, att försöka själva.

Lärarstudent: - Göra till exempel vadå?

Sam: - Men inte såhär lyssna och titta på tavlan utan att få...

Lärarstudent: - Typ laga mat och så?

Sam: - Ja och testa lite själv och, typ som vi gör nu. Att behöva göra egna och liksom recept och, eller inte egna recept men behöva göra om det och hur det ska passa och så.

I ovanstående citat kan man se att det inte enbart är matlagningen i sig som eleverna lär sig av utan också arbetet runtomkring måltiden, såsom planering och organisering.

Planering

I kategorin *planering* rör frågorna arbetet kring undervisningen och hur eleverna reflekterar över förberedelse, delaktighet, budget och inköp samt hjälpmedel och kursplan. Dessa moment och redskap kan förankras till kursplanens syfte som säger att eleverna ska utveckla sin initiativförmåga och kreativitet när de lagar mat i undervisningen (Skolverket, 2011).

Grupperna som eleverna arbetar i är oftast slumpvis utvalda med hjälp av en kortlek, annars bestämmer läraren vilka som arbetar ihop. Eleverna är nöjda med upplägget och tycker att det är bra med en slumpindelning så att alla får arbeta med alla. Den vanligaste lektionsundervisningen innebär matlagning och det är sällan som eleverna arbetar med större tidskrävande projekt eller teman. Med en budget på tio kronor per person får eleverna planera vad som ska lagas (alltså finna recept och kostnadsberäkna innehållet) utifrån ett tema eller en livsmedelsgrupp som lärarna bestämmer. Budgeten bestäms av lärarna och är i stort sett densamma vid varje matlagningstillfälle. Ibland kan elevgrupperna få pengar över och får då spara dessa till nästkommande tillfälle. Eleverna bestämmer vad som ska lagas och får också skriva noga beräknade inköpslistor, utifrån vad som är billigast, som lärarna sedan utgår från när de handlar varorna. Eleverna är aldrig med i mataffären. Eleverna ska även planera recept efter näringsinnehåll och utgår då oftast från tallriksmodellen. Recepten som eleverna använder hittar de främst genom sökning på Internet, men även i kokböcker som antingen finns på plats i lektionssalen eller lånas på intilliggande bibliotek, oftast av läraren vid större projekt. Flera av grupperna berättar att de inspirerar varandra när det gäller val av recept och att de utgår från egna erfarenheter vid utformandet av nya recept.

Lärarstudent: - Hur väljer ni, uppgiften styr lite då förstår jag, men hur väljer ni vad ni ska laga inom varje uppgift? Vart hittar ni inspiration och...

Sasha: - Det är väl för det mesta, typ böcker och aah, på nätet.

Noel: - Men dom flesta recepten kommer ju ändå i nån grund från någon i gruppen som har lagat nånting liknande innan. Som har kanske lite mer erfarenhet som just den gången då kanske håller huvudsakligen i det ledarskapet. Eller det blir ju lätt så.

När det gäller användning och återkommande förankring till kursplanens kunskapskrav svarar eleverna att de sällan läser kursplanen under arbetets gång. När kursplanen väl lyfts fram är det oftast på ett övergripande plan i början av terminerna och även under terminens gång när nya arbetsområden startar. Uppgifterna med syfte och kunskapskrav samt betygsnivåer för dessa bestäms av lärarna i förväg utan diskussion med eleverna. Eleverna uppger att de mycket sällan arbetar ämnesöverskridande och kopplar därför inte in fler perspektiv än de som kursplanen för Hem- och konsumentkunskap betonar.

Lärarstudent: - Brukar ni liksom koppla det [uppgifterna, egen anm.] till kursplanen på nåt sätt eller?

Noel: - Näe, det gör väl lärarna. Eller ja, vi gör ju så gott vi kan för å matcha det dom vill få fram eller vad man säger.

Lärarstudent: - Men när ni får uppgiften, kollar ni om den stämmer med kursplanen eller nånting sånt? Eller jobbar ni med kursplanen nånting?

Chris: - Jobbar med den gör vi väl men jag kan ju inte säga att jag sitter och kollar, vad ska jag göra för att få A.

Sam: - Det är väl mer att man tittar i början. Nu har vi nytt arbetsområde, då kommer vi jobba med dom här kriterierna. Men sen kollar man ju inte så himla mycket på det själv. Det är mest då.

Vid tillfället då intervjuerna görs arbetar eleverna gruppvis med temat *matkultur* som de har ett par veckor på sig att tillämpa. De ska utifrån en tilldelad världsdel välja ett land och finna fakta om detta lands matkultur samt hitta lämpliga rätter som resten av klassen ska tillaga vid ett redovisningstillfälle och då också delge den fakta som de funnit. Det framkommer att det är lärarna som planerar teman och uppgifter och att eleverna sedan genomför uppgifterna inom givna ramar.

Lärarstudent: - Den här uppgiften som ni håller på med nu, hur kom ni fram till att ni skulle arbeta med matkultur?

Kay: - Men det sa läraren att vi skulle göra.

Kim: - Ah.

Lärarstudent: - Vad tycker ni om det då?

Kay: - Asså matkultur? Hur vi skulle jobba med det?

Lärarstudent: - Ja, hur kom ni fram till det?

Kay: - Asså, det står väl i kursplanen antar jag. Jag vet inte. Jag bryr mig inte riktigt. Men ehh, det är väl som det är.

Genomförande

I det centrala innehållet i kursplanen för Hem- och konsumentkunskap ingår bland annat området *mat, måltider och hälsa* där matlagning med olika metoder ingår liksom näringsbehovsberäkning och måltidsarrangemang (Skolverket, 2011).

Eleverna berättar i intervjuerna att de inte lagar lika mycket mat under lektionerna nu i årskurs nio som de gjort i tidigare årskurser. De förklarar att de istället lägger mycket lektionstid på att planera matlagningstillfällena, arbeta med tvätt och städ eller konsumentkunskap.

Genomförandet av matkulturuppgiften innebär organisering och förberedelse för matlagningstillfället; finna recept och dela in resten av klassen i grupper då det är de som ska laga maten, inte gruppen som arbetar med det specifika landet. Om detta tycker de flesta eleverna är synd, de skulle hellre vilja laga sin "egen mat" och på så vis ställa fram allas resultat för redovisning under en matlagningslektion istället för varje grupps enskilda lektion som nu är upplägget. Följande citat visar en dialog från diskussionerna om hur uppgiften hade kunnat genomföras om eleverna fått välja.

Sasha: - Jag tänker, jag tycker det här är jättebra liksom och roligt att man själva kan ta hand om lektionen men det skulle nog också varit ganska kul ifall man själv i gruppen gjorde maten och sedan de andra grupperna gjorde den, aa deras mat då, och så hade man någon slags bufféaktig. Så att alla fick smaka lite av allt. Samtidigt.

Noel: - Så att man har ett bord med Thailand och typ sådär.

Sasha: - Aa, jo, men lite sådära.

Lärarstudent 2: - Ett redovisningstillfälle istället för tre?

Sasha: - Aa, jo fast då gör grupperna all maten som dom har bestämt liksom.

Noel: - Ja egna grupperna gör sin egen mat. Aa just det, det är lite konstigt också, det har jag också tänkt på. Det kanske är lite...

Sasha: - För då hade man liksom kunnat jämföra lite hur maten smakar, och kryddorna och sånt vad man själv tycker.

Diskussionen går vidare med hur eleverna i de olika grupperna uttrycker sina åsikter om uppgifter och dylikt till läraren och om de känner att de har någon chans att påverka. Eleverna brukar inte framföra sina förslag kring uppgiftens genomförande till läraren, även om de är flera som tycker likadant. De förklarar att det inte beror på lärarens auktoritet (att de inte vågar) utan att det snarare handlar om tid. De vill hellre lägga lektionstiden på att laga mat än att sitta ner och diskutera uppgifter.

Redovisning

Hur en uppgift eller ett arbete ska redovisas står inte utskrivet i kursplanen för Hem- och konsumentkunskap. Det handlar mer om att de val och handlingar som görs ska komma till uttryck för att ge ett grundläggande bedömningsunderlag. Elever i slutet av årskurs nio ska till exempel kunna planera och tillaga olika måltider och kunna motivera sina val utifrån hälsa, miljö och ekonomi samt kunna bedöma sitt eget arbete och resultat (Skolverket, 2011).

För eleverna är genomförandet det man gör, framförallt matlagning, och redovisning är ett redogörande över vad och hur man har gjort samt reflektion över handlandet. Eleverna beskriver redovisning som en muntlig presentation inför resten av klassen, något som de i stort sett aldrig gör i Hem- och konsumentkunskapsundervisningen. Det är först med matkulturuppgiften som en sådan slags redovisning sker.

Lärarstudent: - Brukar ni redovisa?

Eleverna: - Nej.

Alex: - Det har inte blivit nåt sånt, men nu ska vi ju redovisa denna gången, men inte annars.

Lärarstudent: - Hur brukar ni göra när ni redovisar annars? Ni har väl gjort det nångång?

Ellis: - Nej.

Toni: - Alltså vi redovisar inte, utan vi lagar mat och så går hon [läraren, *egen anm.*] runt och kollar alla så, och så äter vi tillsammans. Jo, vi har skriftligt på Fronter [skolans lärplattform online, *egen anm.*] varje vecka.

Alex: - Så skriver man in vad man har lagat för mat och vad det finns för näring i maten typ.

Eleverna redovisar inte sina val av livsmedel, metoder, redskap eller arrangemang under lektionstid utan detta görs skriftligt online efter en standardmall som lärarna lagt upp. Eleverna berättar inte vad de tycker om systemet, men verkar nöjda med upplägget.

Utvärdering

Att kunna utvärdera sin egen insats, det man producerat och varför man valt som man gjort i fråga om hälsa, miljö och ekonomi är kunskapskrav för eleverna i årskurs nio (Skolverket, 2011). Att utvärdera arbetsuppgifternas upplägg, form och funktion och se progressionen i dessa från tillfälle till tillfälle är inget som står explicit i kursplanen, men däremot ska eleverna få tänka, använda sina sinnen och sitt handlande för att utveckla sin kunskap om mat och måltider (Skolverket, 2011).

På frågan om vad som händer efter att ett arbete är redovisat svarar eleverna enhälligt att då tar nästa uppgift vid, utan diskussion kring avslutat arbetes innehåll eller upplägg. Eftersom de sällan redovisar sitt arbete inför resten av klassen berömmar eller kritiserar de inte varandras insatser eller resultat utan fokuserar endast på sig själva. De har som rutin att alltid utvärdera sitt eget handlande och sin egen arbetsinsats, sina val och sitt resultat skriftligt på ett dokument som de skickar in till läraren online.

Lärarstudent: - Brukar ni utvärdera varandras redovisningar?

Charlie: - Nej, eftersom vi inte har redovisat här, men i typ andra ämnen har vi gjort det. I matten i en sån där liten chattgrejs.

Loa: - Man får inte säga nåt dåligt typ.

Mika: - Det är lite tråkigt tycker jag. Om man inte kan ta upp det negativa så kan ju inte det negativa bli bra.

Lärarstudent: - Efter inlämningen av reflektionen, pratar ni vidare om vad man kunde gjort bättre, själva uppgiften?

Mika: - Ja det har vi gjort. Typ slutsats.

Charlie: - Man får en grej efteråt, brukar vi få. Utvärdera uppgiften typ.

Mika: -Ja, hur hade du kunnat göra det bättre eller vad var bra.

Loa: - I den reflektionen vi skriver.

Charlie: - Efter att man har lagat, det är ju det som ingår. Vad kunde du gjort bättre...

Lärarstudent: - Men själva uppgiften? Den ni får ut i början.

Charlie: - Jo, men det kan man väl också skriva i den.

Loa: - Inte så att man skriver kritik till själva uppgiften, utan mer hur man själv hade kunnat göra, fylla ut uppgiften bättre.

Taylor: - Det är nog för att vi aldrig har några andra uppgifter. Det känns som att man kollar, och sen så lagar man. Så det blir ju konstigt om man "Nej, jag tycker inte att vi ska laga..."

Loa: - Jag tror vi är rätt nöjda med den, så sett, tror jag.

Eleverna är inte med och planerar uppgifter och undervisning och tar heller inte tillfälle i akt att utvärdera dessa efter genomfört arbete, utan fokuserar bara på sitt eget handlande, enligt samtliga elever. De svarar också att de inte reflekterar över sitt eget lärande genom metakognition.

Diskussion

Metoddiskussion

I den här undersökningen valde vi att intervjua enbart elever och eftersom det var deras syn på elevinflytande som vi ville belysa bör trovärdigheten i deras svar bedömas som hög. Det finns ingen anledning att misstro elevernas svar även om man kanske hade kunnat få mer uttömmande svar genom andra metoder. För att få en ännu bredare bild av det reella elevinflytandet hade även lärarna kunnat ha intervjuats. Detta för att se om svaren skulle skilja sig åt eller inte.

Om det funnits mer tid för undersökningen hade fler tillfällen för elevträffar kunnat genomföras och exempelvis hade en workshop om elevinflytande och kursplaner passat för att få kartlägga elevernas förståelse och kunna använda det inför intervjuerna. Även fler skolor hade kunnat bli besökta för en jämförelse dem emellan eller för att komplettera intervjuerna med en enkätundersökning.

Att vi som genomfört studien är i 25-årsåldern tror vi har varit till fördel eftersom eleverna troligen har kunnat identifiera sig till oss samt att vi använder ett liknande språkbruk. Vi märkte även att vi var ovana att hålla i intervjuer då vi ibland ställde ledande frågor, men att intervjuerna blev bättre och mer avslappnade ju fler intervjuer som genomfördes.

Överförbarhet och reliabilitet

Inom forskning talas det om validitet och reliabilitet, två uttryck som handlar om hur tillförlitlig och relevant en undersökning är och om det skulle gå att genomföra studien igen och få samma resultat. Bryman (2011) menar att dessa begrepp är av större vikt i en kvantitativ studie och nämner överförbarhet som ett komplement till validitet. Med överförbarhet menas att en studie ska vara såpass detaljerat beskriven att det skulle vara

möjligt att överföra resultaten till en annan miljö. I den här studien intervjuades elever i årskurs nio och eftersom alla elever i årskurs nio ska nå samma mål i Hem- och konsumentkunskap skulle denna studie kunna genomföras var som helst i landet. Dessutom är arbetet genomfört utifrån rådande läroplan, Lgr 11, som förväntas finnas kvar under flera år framöver. Eftersom studien genomfördes med hjälp av intervjuer fanns även möjligheten att ställa följdfrågor för att få en bekräftelse att svaren uppfattats på rätt sätt. Då intervju svaren transkriberades till skriven text fanns likaså möjligheten att återkomma till den flera gånger under resultatanalysen.

För att kunna uppnå reliabilitet med arbetet krävs att metoden är beskriven på ett såpass transparent sätt att den skulle kunna genomföras på nytt och ge samma resultat (Bryman, 2011). Då detta är en kvalitativ studie är det svårt att säga att en likadan studie hade gett samma svar eftersom svaren påverkas av det sociala sammanhang den genomförs i och de människor som ingår i sammanhanget. Däremot finns processen noggrant beskriven från val av skola till intervjuer, transkribering och kodning och skulle troligtvis kunna genomföras på ett liknande sätt i andra skolor.

Generaliserbarhet

Syftet med det här arbetet har varit att utforska elevernas inflytande i undervisningen i Hem- och konsumentkunskap gällande val av planering och organisering av arbetet vid matlagning. Genom att använda orden *elevernas inflytande i Hem- och konsumentkunskap* kan det låta som att det gäller alla elevers inflytande i Hem- och konsumentkunskap, i hela landet. Så är givetvis inte fallet. Med denna småskaliga undersökning kan inga generella slutsatser dras för hur det ser ut i övriga landet. Däremot bekräftar undersökningen tidigare, mer omfattande forskning, som kommer fram till att elevernas reella inflytande inte är tillräckligt stort. Det är alltså troligt att vissa generella slutsatser skulle kunna användas på grupper som liknar de informantgrupper som använts i denna undersökning. Det är inte orimligt att tro att liknande elevgrupper skulle känna igen sig i denna beskrivning.

Resultatdiskussion

I följande avsnitt analyseras och diskuteras de resultat som framkommit i undersökningen. Detta kopplas sedan till studiens bakgrund- och teoriavsnitt.

Arbetsmetoder

I undersökningen framkommer att eleverna vanligtvis arbetar i grupper eller par. Oftast är det slumpen som avgör vilka som arbetar tillsammans genom att läraren lottar grupper. Eleverna säger sig vara nöjda med detta arbetssätt. I kursplanen för Hem- och konsumentkunskap finns inga riktlinjer kring hur eleverna ska samarbeta, men att eleverna ska utveckla kunskaper om olika kulturer och traditioner, vilket kan vara en aspekt på de slumpmässiga gruppindelningarna. Det sociala samspelet vid matlagningstillfällena kan också uppfylla de mål och riktlinjer som Lgr 11 framskriver: att eleverna visar respekt för varandra och utvecklar känslor, solidaritet och samhörighet (Skolverket, 2011). Dysthe (2003) förespråkar sociokulturell inlärning och menar att det sociala lärandet innebär att lärandet sker i

interaktioner och relationer mellan människor. Genom samtal, diskussioner och dialoger i grupparbetena kan eleverna dela med sig av sina kunskaper och på så vis lära av varandra utan att fokusera på vem eller vilka de arbetar med.

Resultaten i NU-03 visar att det är ovanligt med enskilda arbeten i Hem- och konsumentkunskap och att projektarbeten av olika slag sällan förekommer. Vanligast är att eleverna arbetar i grupp och att arbetsuppgifterna är korta. Samma resultat ger intervjuerna: eleverna arbetar i stort sett alltid i par eller grupp och uppgiften om matkultur som sträcker sig över en längre period är första större projektarbetet för dessa niondeklassare. Genom ett distribuerat lärande (Dysthe, 2003), där eleverna lär av varandras kunskaper när de samarbetar, kan eleverna utvecklas personligen och få större kunskap inom olika områden. Först när eleverna arbetar tillsammans kan de ta till sig kunskap förutsatt att de får utrymme att dela med sig av sina erfarenheter och kunskaper.

Eleverna svarar att de lär sig bäst genom att göra saker själva, framförallt när det gäller matlagning. Deweys lärandeteori om att man lär sig bäst när man utför handlingar kan genom matlagningen ses som ett led till utvecklad kunskap hos eleverna (Imsen, 2006). Frågan är vilka kunskaper som utvecklas, matlagningsmetoder och redskapsanvändande eller konsekvenstänkande och metakognition? För eleverna är matlagningen själva målet med Hem- och konsumentkunskap och kanske är det här som elevernas syn på ämnet skiljer sig från intentionerna i kursplanen. I kursplanen är planering och organisering en del av det centrala innehållet, liksom matlagning är en metod för att utveckla förståelse för hälsa, ekonomi och miljö (Skolverket, 2011). Om eleverna inte förankrar sina aktiva handlingar i matlagningen till de övriga perspektiven går de miste om kopplingar som kan utveckla deras förståelse och vidare kunskap i ämnet.

I undersökningen framkommer att lektionsinnehållet oftast är utformat på samma vis. Eleverna letar och beräknar recept utifrån givet tema och planerar kommande matlagningstillfälle för att därefter reflektera över sitt enskilda handlande. Uppgifterna som eleverna utför är likformiga och verkar inte varieras mer än att aktuellt tema förändras (med undantag för den matkultur-uppgift som genomfördes vid undersökningens tidpunkt). Dessa rutinnässiga lektionsinslag kan ses som en praxisgemenskap, ett gemensamt och ömsesidigt engagemang där elever och lärare tillsammans accepterar de uppgifter och den repertoar som råder (Dysthe, 2003). Elevernas lärande i praxisgemenskapen ger ett slags situerat lärande, men huruvida det utvecklar deras kunskaper och ger ett större perspektiv för kognitiv kunskapsinhämtning står oklart.

Kunskapsområden

Eleverna i denna undersökning får uppgiften med mål och kriterier, tar den till sig och sätter igång med planering inför genomförande och redovisning utan att diskutera uppgiftens upplägg, ramar eller krav. Kommentarer om att det är läraren som bestämmer vad som ska utforskas eller vilket tema som ska gälla i lektionsuppgifterna kommer från flera av de intervjuade eleverna. Rapporten NU-03 visar att ungefär hälften av alla lärare uppger att de samplanerar kursen ihop med eleverna och nästan lika många elever upplever det på samma

sätt. På skolan i den här undersökningen verkar inte lärarna bjuda in till samplanering eller diskussion vid nya teman eller uppgifter, vilket inte överensstämmer med Lgr 11:s riktlinjer. Läroplanens krav är bland annat att lärarna ska se till att eleverna är med i undervisningsplanering och utvärdering samt att eleverna får ett riktigt inflytande när det gäller arbetsmetoder och undervisningsinnehåll (Skolverket, 2011). Enligt Selbergs (2001) lärandeprocess bör eleverna vara med i alla steg i undervisningen, från idé till utvärdering, för att få en hög inflytandegrad över sitt lärande. Genom att brainstorma idéer till nya arbetsområden, välja arbete och metod och genomföra detta för att sedan redovisa och utvärdera kan lärandet bli mer autentiskt och innehållet lättare att förstå. Eleverna i undersökningen visar inget motstånd till det lärarstyrda upplägg som råder i deras klassrumsmiljö, även om de emellanåt har egna idéer på både teman och arbetssätt. Selberg (2001) anser att planeringsstadiet är viktigt för elevernas lärande, att det är där de kan hitta nya inkörsportar till fortsatt tankeverksamhet och kunnande och att de då kan öva på argumentation och motivation för sina val bland annat. I nuläget är det helt och hållet lärarna som bestämmer vad som ska genomföras, på vilket vis och varför och enligt eleverna har till exempel matkultur-uppgiften ingen naturlig koppling till uppgiften de gjorde dessförinnan. I Hem- och konsumentkunskap är många centrala delar nära sammankopplade och både ekonomi och hälsa kan knytas till förståelsen kring olika matkulturer, för att vidare fortsätta med hygien eller miljö, men om kopplingarna inte uttrycks eller diskuteras blir den röda tråden osynlig och kännedomen om helheten försvinner. Selbergs (2001) tankar om att elever bör besluta vad och hur ett arbetsområde ska innehålla och fungera tillsammans med lärare, kan leda till att arbetsområdena blir mer sammanlänkade smidigare och tydligare. När eleverna utgår från vad de vill veta mer om är det lättare att förankra deras teman till kursplanen och läroplanen och på så vis förbättra deras kunskaper på fler intressanta och fantasifulla sätt.

Eleverna i denna undersökning berättar att de söker inspiration dels via Internet, men framförallt genom att utnyttja varandras erfarenheter och utveckla dessa när de letar passande recept, ett tänkande samarbete som både Dysthe (2006) och Selberg (2001) förespråkar. Att kursplanen däremot sällan visas eller diskuteras för förankring till det som görs under lektionstid, är enligt Selberg synd. Hon menar att kursplanen bör vara en del av planerandet och att eleverna själva bör koppla de kunskapsområden de arbetar med till de styrdokument som råder. På så vis får eleverna mer inflytande och mer insikt i sin utbildning.

Utförande

Att det är lärarna som inhandlar all mat till elevernas kökstillfällen gör att eleverna går miste om ett autentiskt och än mer situerat lärande. Dysthe (2006) syftar på att lärande sker överallt, oavsett situation och inte bara i skolan. Genom att till exempel elever får lov att inhandla sina matvaror på egen hand genomför de aktiviteter som leder till mer och större kunskap inom ämnet. Eleverna i undersökningen har tillgång till en prisberäkningstabell när de skriver sina inköpslistor, men får inte kunskap om hur det i verkligheten går till i mataffären och vilka olika val de då kan ställas inför. Eleverna diskuterar inte detta under intervjuerna, men då de nämner tid som en bristvara för andra moment i ämnet kan tidsbrist även vara ett hinder för att

de själva skulle kunna gå till mataffären. Hem- och konsumentkunskap har minst antal undervisningstimmar i grundskolan (Skolverket, 2011), men det centrala innehållet i ämnet kräver ofta längre sammanhängande tid, som till exempel vid matlagning. Hade dessa elever haft längre lektionstillfällen hade de kanske även hunnit med att inhandla de livsmedel som de behöver och därmed fördjupa sina kunskaper i ämnet.

Redovisning

Eleverna menar att de sällan redovisar vad de gör. De skiljer dock på utvärdering och redovisning där det förstnämnda utförs mer ofta genom skriftlig reflektion och redovisning beskriver de som ett muntligt framförande genom att presentera fakta och dylikt. Eleverna nämner inte fler sätt att redovisa på. Selberg (2001) som vill att eleverna ska ha ett högt inflytande i sin undervisning anser att eleverna själva bör bestämma sätt att redovisa på. Läranderesultatet ska helt eller delvis redovisas och det på elevens eget språk, med det egna uttrycks sättet och helst så att diskussioner föds. För detta kan olika uttrycksmedel användas såsom film, musik, bild eller text och gärna så att redovisningarna blir tydliga för resten av skolan också, till exempel genom att sätta upp resultaten på väggarna eller ha storföreläsningar.

Reflektion och metakognition

Efter varje matlagningstillfälle reflekterar eleverna över sin prestation och sitt resultat i köket. Detta gör de skriftligt genom att enskilt besvara frågor som lärarna har standardiserat i ett dokument på skolans lärplattform. Det är alltså samma slags reflektion som görs vid varje tillfälle. Dysthes (2006) anseende om att lärande är distribuerat och bör ske i samverkan med andra individer faller något när eleverna gör enskilda reflektioner. Det kan kanske inte alltid vara samarbete och utbyte av erfarenheter och kunskap, men eftersom mycket av planeringen inför matlagningstillfällena och genomförandet av dessa görs parvis eller gruppvis kan den enskilda delen i arbetet ifrågasättas. Selberg (2001) menar att utvärderingen av läranderesultat bör bedömas av eleverna själva, att eleverna medverkar i varandras utvärderingar och diskuterar dessa och att de reflekterar över sina nya erfarenheter tillsammans med lärarna - om mål och syfte är uppfyllda och på vilket vis, samt hur nya arbeten och temaområden kan ta form. Selberg anser att vägen till större elevinflytande är att utgå ifrån vad eleverna redan kan innan de påbörjar ett nytt arbetsområde. Genom att eleverna reflekterar kring sina kunskaper tillsammans med lärarna är det alltså lättare att utveckla ett större elevinflytande.

Elevernas tankar om att matlagning är det centrala i ämnet tycks fokusera enbart på utförandet i sig och ätandet som dess konsekvens, utan vidare förankring till tillhörande kunskapsområden. Det är endast en mindre budgetering som genomförs till varje matlagningstillfälle, inte tankar eller undervisning om ekonomi i ett större perspektiv. Den reflektion som eleverna gör efter avslutat matlagningstillfälle är densamma varje gång och utvärdering kring just deras eget lärande är inte en del i reflektionsformuläret. Det är alltså en vag metakognition som görs, men den utesluter delarna om elevernas faktiska lärandeprocess, den del som krävs för att kunna förstå sitt eget lärande och utveckla detta. I SOU 1996:22 anser forskarna att elever ska ha rätt till sitt eget lärande för att de ska förbättra sitt inflytande

i skolan. Genom att använda språket som ett redskap för att utvärdera sitt lärande får eleverna större inflytande, men det krävs då att de får kunskap om hur språket kan användas.

Slutsats

Syftet med denna undersökning har varit att utforska elevernas inflytande i undervisningen i Hem- och konsumentkunskap gällande val av planering och organisering av arbetet vid matlagning. Det som kan konstateras är att eleverna har inflytande i viss grad och inom givna ramar som sätts av läraren. Det är oftast läraren som ensam svarar på frågorna om vad, hur, varför och under hur lång tid eleverna ska arbeta med något. Även budgeten är fastslagen av läraren. Inom dessa ramar får eleverna sedan planera vilka maträtter de ska laga, vad det ska kosta och skriva listor på vilka varor som ska köpas in. Det framkommer inte av undersökningen vilka varor de har att välja bland men oavsett är det inte lika många som när man handlar i en mataffär. Detta skulle kunna begränsa möjligheten att välja varor utifrån de centrala perspektiven hälsa och miljö (Skolverket, 2011).

En av frågeställningarna i den här uppsatsen har varit huruvida det går att koppla någon lärandeteori till elevernas inflytande i undervisningen. Här framkommer det att flera olika syner på lärande träder fram i undervisningen samtidigt. När lärarna sätter ramar för undervisningen bör de förhålla sig dels till läroplanen och dels till elevernas önskemål om hur undervisningen ska organiseras. Men den här undersökningen visar att läraren ofta introducerar ämnet utan att eleverna har särskilt stort inflytande, vilket också är vanligt enligt NU-03. Även om läraren själv kanske uppfattar introduktionen som en dialog med eleverna verkar inte eleverna tycka att de har något inflytande och situationen blir istället att läraren har ett stoff den vill lära ut och som eleverna ska ta till sig. Det blir en typ av envägskommunikation, genom katederundervisning, som kan ses som traditionellt behaviouristisk.

I undersökningen framkommer det även att eleverna fyller i skriftliga reflektioner efter varje lektion, vilket skulle kunna ses som ett försök att få in mer metakognition i undervisningen. Som tidigare nämnts växte begreppet fram när kognitiva lärandeteorier utvecklades (Dysthe, 2003), men frågan är om det idag används just till att utveckla sina egna tankar eller om de snarare används som en rapportform för bedömning.

Slutligen kan man konstatera att ämnet Hem- och konsumentkunskap har många inslag av sociokulturellt lärande (Dysthe, 2003). Den här undersökningen visar att det är ett socialt ämne eftersom eleverna samarbetar mycket med varandra i par eller grupp. Eleverna ingår i grupper som träffas regelbundet och bidrar till att bilda en praxismenskap. Lärandet blir i denna gemenskap distribuerat i och med att eleverna beskriver att de lär av varandra och att de testat recept utifrån vad någon i gruppen redan har provat. Man kan även hävda att Hem- och konsumentkunskap i detta fall ger ett situerat lärande eftersom kunskapen är beroende av eleverna och den läromiljö de befinner sig i. Oftast är eleverna i köket men de skulle likväl kunna ha lektioner i en matbutik, på en gård, på en restaurang eller i andra miljöer. Eftersom

eleverna samarbetar mycket är ämnet även kommunikativt på det vis att eleverna måste samtala med varandra och ofta använda språkliga begrepp som är typiska för läromiljön.

Implikation

Utifrån denna undersökning vill vi påstå att sociokulturellt lärande är en bra utgångspunkt för att få ett större elevinflytande i skolan. Som tidigare blivit nämnt är det inte en lärandeteori som fungerar som en enskild metod utan ett synsätt där elevens kompetenser tillvaratas.

Som framkommer i intervjuerna är eleverna oerhört kompetenta och har många gånger själva svaren på hur de skulle vilja utveckla sin skolmiljö. Som lärare är det viktigt att få syn på och uppmuntra elevernas egna initiativ samt skapa forum för elever att komma till tals. Ibland kan det även innebära att man som lärare behöver ta ett steg tillbaka i sin planering och få med eleverna i förförståelsen redan från början.

Selberg (2001) menar att ett fullständigt elevinflytande kräver att skolan ändrar i sin organisation, både schematekniskt och undervisningsmässigt. För att förändra någonting krävs resurser som engagemang, energi och tid. Att skolan fortfarande inte utövar fullständigt elevinflytande skulle alltså kunna ha att göra med att resurser för en omorganisering inte finns i tillräckligt stor utsträckning.

För en fortsatt utveckling av denna undersöknings innehåll kan en liknande studie genomföras, kanske för att jämföra med fler skolor men även för att få ta del av lärares perspektiv. Det skulle också vara intressant att studera vilket område i skolans värld som elever har inflytande över idag och sätta det i relation till det inflytande de har i livet utanför skolan.

Läroplanen är idag uppdelad i olika ansvarsområden beroende på vilken roll man har i skolan. Det är viktigt med tydliga riktlinjer för ett bra arbetsklimat men när man behöver skriva in elevinflytande explicit i läroplanen så skiljer man automatiskt på elever och lärares inflytande. *Det är när elevinflytande inte längre behöver skrivas in som ett eget mål i läroplanen som verkligt elevinflytande är ett faktum.*

Referenser

Cullbrand, I. (1998). *Att sträva mot mål - strategier för undervisning i hemkunskap*. Forskningsrapport nr 27. Institutionen för hushållsvetenskap, Göteborgs Universitet.

Cullbrand, I. (2003). *På väg mot empowerment. Reflektioner över tre studier som behandlar undervisning i hemkunskap*. Institutionen för hushållsvetenskap, Göteborgs Universitet.

Dysthe, O. (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, P. (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (3., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts Juridik.

Folkundervisningskommitténs betänkande IV angående folkskolan (1914). Stockholm: Norstedt & Söner.

Imsen, G. (2006). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. (4., rev. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Huvudrapport - bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd. Stockholm : Skolverket, 2004

Säljö, R. (2003). Föreställningar om lärande och tidsandan. I S. Selander (Red.), *Kobran, nallen och majjen: tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning (71-90)*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Selberg, G. (2001). *Främja elevers lärande genom elevinflytande*. Lund : Studentlitteratur.

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Edita: Västerås.

Skolöverstyrelsen. (1980). *Läroplan för grundskolan: Lgr 80*. Stockholm: LiberLäromedel/Utbildningsförlaget.

SoU 1996:22 *Inflytande på riktigt - om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar*. Stockholm: Norstedts Tryckeri.

Svenska Akademien. (2010). *Svenska Akademiens ordbok*. Hämtad 2013-05-06. <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. Stockholm: CE Fritzes AB.

BILAGA 1

Frågor till eleverna:

Lärande

- Hur brukar ni arbeta i HKK?
- Hur tycker ni att ni lär er bäst i HKK?

Planering

- Hur förbereder ni vad ni ska arbeta med i HKK?
- Hur mycket brukar ni vara med och planera innan ni börjar med uppgiften?
- Brukar ni använda kursplanen mycket när ni planerar uppgifter?
- Vad har ni för budget?
- Vem gör inköpen/handlar?
- Var hittar ni inspiration till det ni ska göra?

Genomförande

- Hur väljer ni vad ni ska laga?
- Hur ofta lagar ni mat?
- Vad gör ni på lektionen om ni inte lagar mat?
- Hur lägger ni upp arbetet när ni arbetar i köken?
- Hur väljer ni vilka ni ska arbeta med?
- Brukar ni samarbeta med några andra ämnen?

Redovisning

- Hur brukar ni göra när ni redovisar?
- Varför gör ni som ni gör?
- Hur bestämmer ni det?
- Hur skulle ni vilja göra om ni skulle gjort annorlunda?

BILAGA 1

Nuvarande uppgift

- Vad gör ni?
- Varför gör ni detta?
- Hur började ni arbeta med detta tema?
- Hur kom ni fram till att ni skulle arbeta med matkultur?
- Hur har ni börjat med uppgiften?
- Hur har ni tänkt redovisa er uppgift?
- Vad är målen med den här uppgiften? Tänker ni något på dem när ni arbetar?
- Vad är din inställning till den här uppgiften?
- Hur hade du velat arbeta med temat matkultur?
- Hur mycket tid skulle du vilja ha till det?
- Om du skulle få arbeta med vad du vill i HKK, vad skulle det vara och varför?

Utvärdering

- Vad händer efter att temaarbetet är redovisat?
- Hur kommer det sig att ni näringsberäknar måltiderna?
- Hur använder ni resultaten från näringsberäkningarna?
- Hur tänker ni kring era klasskompisars redovisning? Brukar ni diskutera det med varandra?
- Diskuterar ni några förbättringar/utvecklingsområden efter varje uppgift?